

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУ НА ПО ТАБАКА. — СТОЈИ ЗА НОВИ САД 40, А НА СТРАНУ 60 НОВ. МЕСЕЧНО. — ЗА ОГЛАСЕ
НАПЛАЋУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 НОВ. И 30 ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ.

ДОПУНЕ И ИСПРАВКЕ ЗА „ГРАЂУ ЗА ИСТОРИЈУ СРП. ПОЗОРИШТА“ од Јована Ђорђевића.

(Наставак.)

Ако у управи преотме мах ладан рачун над одушевљењем и ово успава, онда се позориште ни у чему не разликује од трговачког контоара, од чиновничке канцеларије, од војничке касарне. Онда се једнострано истакну тако звани позоришни интереси, и ови се ставе на супрот глумачким интересима, или боље рећи они их изазову. Ту глумац није више човек са својим слабостима и врлинама, жељама и потребама, јадима и радостима, надама и очајањем: он је цифра, ствар, машина; он је еспап, коме цена према проћи нада и скаче; он је лимун, који се цеди, док у њему сока има, а после се — баци. Овака управа не уме никад да рачуни са моралним факторима, они за њу и не постоје. Она не зна, шта вреди код позоришта љубав глумаца к позоришној вештини, њиова оданост позоришту, народу, управитељу; шта вреди њиова индивидуална људска врлина; шта вреди добар дух у позоришту и слога чланова између себе; шта вреди срдачна, пријатељска реч у устима управитељевим и човечно чувство у његовим грудима; шта вреди то, кад глумац зна и кад је уверен, да му је позорница његов свети олтар, његов безбедни дом, његово поуздано уточиште; да није сам себи остављен, да је припознат члан народа, да је чедо свога народа, а народ, коме служи, да му је отац и мајка, и управитељ да му је достојни заступник тих светих имена! Она не зна, шта може у случају велике нужде да учини добра воља, одушевљење, патриотизам глумаца, какве жртве може да поднесе, какве успехе да постигне! О свему томе она ништа не зна, неће да зна. Она зна само за педантан спољашњи ред, за параграфе позо-

ришних правила, за писане уговоре, за налоге и окружнице; она зна само за насилна средства, за морање, за казне, побијање плате, укидање правичне награде. Она апелује одма на моћ, на силу, на ауторитет; и као што је у добру и под заклоном веће власти охоло и сурова: тако је у случају кризе и без вишега заклона обично малодушна и до подлости попустљива.

Оваку жалосну слику показује позоришна управа, где влада рачун без одушевљења. Ту о развитуку и напретку вештине нема ни разговора. Под леденим дахом рачуна и педантизма мора да угине сваки цветак појезије и вештине. Глумац, сваки час вређан и као човек, и као патриота, и као вештак, има да бира само између овога трога: или да постане машина, или лупеж, или — да побегне. Ту за глумце наивне, идеалисте нема места; овака их управа не производи, него их тамани и растерује.

Овако бива и онда, кад је управитељ иначе поштен, и кад је чист и од прљаве спекулације и од страсности, матере свију убитачних порока, — што се ретко, или никад не налази. А кад се и од тога зла по нешто нађе, онда је стање позоришта још много горе, и његова пропаст још много бржа.

Овој противна, али у својим шедљивим последицама њој са свим равна је она управа, где срце влада над разумом, одушевљење над рачуном. Ако је она прва управа скелет без меса, ова је друга месо без костију. Ова управа или не води никаква рачуна, или га води рђаво, јер га увек прави — што но реч — без бирташа. У тој оптимистичној мисли, да је цео свет тако одушевљен за позориште, као што је она, зида

куле по ваздуху, пружа се даље од губера, забравља да после седам дебелих крава фараонских могу доћи и седам мршавих, упушта се лако мислено у предузећа, која јој ретко пођу за руком, и ували се у трошкове, које нема откуд да подмири. Према развој природи одушевљења и према развој јачини и разном трајању овога одушевљења може имати овака управа небројено разних видова. — Неко улети у овај посао, што му се чини лак, и што за други озбиљнији или нема воље или нема способности: овај тражи играчку и забаву у позоришту, бира за себе лакше и пријатније послове, а теже и прозаичније баца другима на врат. — Неки је једнострано заљубљен у ову или ону грану позоришне радње, у луксузне декорације, богато и шарено одело, лене глумце и глумице, одабран оркестар: овај се изгубио у појединостима, нема преглед о целини, и док трчи за љуском, дотле му увек умакне језгра. — Неко је сав одат позоришту, и поред њега нема интереса ни за шта друго, па ни за себе самог: — други је пространијега срца, „покрај пасије за позориште“ има и других, које се с овом ни мало не слажу. Онај је први обично претеран: овај други није ни претеран. — Некима оладни ово одушевљење одма после неколико безуспешних покушаја, па се на траг повуку: код других је ова ватра постојана, њив оптимизам непоколебљив, као страстан карташ што се не одмиче од зеленог стола, тако и они продужују своју игру без рачуна све дотле, док или себе, или завод, или обоје не упропасте.

Покрај свију њених мана овака је управа ипак боља од прве. Истина да се ни под овом, ни под оном не може позориште стално одржати: али је под овом могуће, да бар за кратко време сијне топло сунце љубави на позоришну вештину, што под оном никако није.

Обе управе воде кризи и катастрофи, само с том разликом, што код оне прве најпре пропадне душа позоришта: а за њом и тело, а код ове друге прво дође новчана криза, прво пострада позоришно тело, па онда душа.

У осталом ово до сад казано стоји за ову управу само дотле, док је и она чиста од страсти, и њених разних порока.

Али како ово скоро никад могуће није, и како одушевљење не разлађено рачуном, срце не ру-

ковођено главом мора да пође странпутицом: то се и под оваком управом могу појавити она иста зла, која и под оном првом. Одушевљење кад се изметне у страстност, ова ће да произведе оне исте пороке у човеку без рачуна, као и у човеку са рачуном, а код оног првог још жешће и силовитије.

У таквом случају примећују се код оваких управа две главне погрешке, које су убитачне за позориште, а то су: пристрасност и поводљивост.

Обе могу само онда бити, кад управитељ забравља, да је он код позоришта само мандатар народа, и да то није његова својина.

Пристрасна је управа, која не води тачан рачун о томе, колико привређује сваки члан појединце позоришту, па да га прематоме или награди и одликује, ако је чинио више, него што је био дужан, или да га казни, ако је чинио хотимице мање, него што је био дужан. Али о томе треба да се води рачун, тачан, неподмитљив рачун. По том рачуну дели беспристрасна управа своје чланове на заслужне, добре и лошије, у колико су чинили више од своје дужности, или само своју дужност, или мање од своје дужности. — Пристрасна управа води други рачун. Она не пита, шта је ко за позориште, него шта је за њу радио и како се према њој владао. И по том рачуну дели она своје чланове на симпатичне, индиферентне и антипатичне. Првима је отац, другима господар, трећима душманин.

Поводљива је управа, која гледа туђим очима, слуша туђим ушима, мисли туђом главом. И доброј управи треба често туђе помоћи, али се добра управа битно разликује од поводљиве у томе: што добра управа уме добро и да бира, а поводљива је у овом избору редовно несрећна. Добра управа зна, коме се може, докле се и у чему се може другом поверити, али управу никад не упушта из својих руку: поводљива се управа обична поводи за онакима, који то поверење нимало не заслужују, и управа је само номинално у њеним рукама, а фактично у рукама њених креатура.

Са људма пристрасним и поводљивим којима посла, тај не може ићи правим путем, не сме

не сме бити искрен, јер ће да им повреди себичност, сујету, ограниченост, извор њиве пристрасности и поводљивости. Мора да околиши, да буде лукав, да им угађа, да их лаже. Тад ће да влада над њима, иначе је пропао, ако од њих зависи. Глумац наиван, идеалиста то не уме; њему је срце на језику. Он ће дакле редовно да дође под оваком управом у класу „антипатичних“ особа, па онда и за њега остаје да бира: или да пропадне, или да постане улизица, или — да побегне. Дакле ни под овом управом, као ни под оном првом, нема места за глумце наивне, идеалисте, за које је напред речено, да су само они поуздана грађа за народно позориште.

Обе се дакле управе слажу у том, да деморалишу глумца, у место да га оплеменевају; деморалишу га тиме, што га не поштују ни као човека, ни као патриоту, ни као вештака, него га или мазе као мало дете, или га газе, као роба, као скота.

Као што је напред речено, да народ грешни против народног позоришта, дакле против

себе самог, ако га одрицањем новчане помоћи потресе у његовој сталности, која му је битна карактеристика, и ако му се не састара за добру управу: тако и управа грешни против народног позоришта, дакле против народа самог, ако се не побрине, да позоришту и народу створи добру позоришну дружину, и ако се не побрине за сталност ове добре дружине.

Добра дружина састоји се из добрих чланова. Од доброг члана народног позоришта тражи се, да буде на свом месту и као човек, и као патриота, и као вештак. Оваке грађе може се наћи само међу оном првом класом глумаца, које сам назвао идеалистама. Ови пак најгоре пролазе и под управом без срца, и под управом без главе, као што смо мало пре видели, и не могу ни под једном, ни под другом да се скрасе. Остаје дакле отворено поље за другу многобројнију класу, за спекуланте, материјалисте и комедијаше, а то је грађа нижега реда, тима је место у приватним, па и ту у последњим и најгорим дружинама. (Наставиће се.)

Д И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Сплетка и љубав“,) приказана 12. фебруара дала нам је ваљаног, ретког уметничког уживања. Сви представљачи редом били су пронијети тешкоћом својих задатака, па су озбиљно били прегли, да у духу својих улога одговоре тим својим задатцима. С тога је и имала цела представа ону складну округлину, која нам је дала лепе прилике, да се целим приказом само наслађујемо. Сајевићка се као Лујза особито одликовала заносом и топлином осећаја. Недељковић је био страстан, романтичан Фердинанд, кога љубав и љубомора доводи готово до лудила. Маринковићка је са свим добро приказала Милфордovu, ту поноситу британку, која борбом долази до своје моралне снаге, која јој помаже, да савлада себе саму. Суботић је био као Вурм она права препредена уља, која ладно рачуна са приликама. Зорић беше добар као президент. Рашић заслужује похвалу, што није претерао као маршал Калб. Лукић је у улози музиканта Милера показао, да је прави глумац у лепом смислу те речи. Јад, невољу и очајање старог Милера казивао је тако верно и истинито, да је потпуно заслужио оно признавање, којим га је публика одликовала. Милера (Ј. Поповићева) и Софија (Л. Хаџићева) беху добре. — а.

П О З О Р И Ш Т Е.

* (Народно позориште у Београду.) Управа народног позоришта у Београду расписала је ново стечај, у ком сада већ позива све оне, који би у београдског представљачко особље као глумци или глумице желели ступити, да се пријаве или лично или путем писма. У писму ваља да изложе, колико им је година, да ли су код позоришта већ суделовали и колико времена, и у том случају треба да поднесу и списак комада и улога, у којима су суделовали, заједно и услове под којима би желели у дружину београдског позоришта ступити, као и фотографисану слику ако их управа лично не познаје.

* (Народно позориште у Загребу.) У народном позоришту у Загребу одређен је од 1. до 15. марта овај ред представа: У недељу 1. марта: „Гроф Валдемар“. — У уторак 3. марта: „Црни домино“, (опера, први пут). — У среду 4. марта: „Ватра у девојачкој школи.“ (први пут). „Честитама“, „Прва љубав“ (први пут). — У четвртак 5. марта: „Црни домино“ (опера). — У суботу 7. марта: „Црни домино“ (опера, у корист певачице Лесићке.) — У недељу 8. марта: „Јединица“. — У понедељак 9. марта: „Мејрима“. — У уторак 10. марта: „Црни домино.“ (опера.) — У среду 11. марта: „Дона Дијана“. — У четвртак 12. марта: Троваторе“ (опера). — У суботу 14. марта: „Прњавци“, (у корист глумице Ружићке-Строцијеве.) — У недељу 15. марта: „Распикућа.“

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

38. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 26.

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 26. ФЕБРУАРА 1874.

Ж Е Ж С К Е С У З Е.

ШАЉИВА ИГРА У 1. РАДЊИ, ПО ФРАНЦ. НАПИСАО А. ВИНТЕРФЕЛД, С НЕМАЧКОГ ПРЕВЕО С. РАЈКОВИЋ.

О С О Б Е:

Милан	Сајевић.	Катица, жена му	Ј. Маринковића.
Даница, жена му	Ј. Сајевића.	Јован, послуживач	Добриновић.
Пера	Рашић.		Догађа се у купатилу.

ЗА ТИМ:

ДОКТОР РОБИН.

ШАЉИВА ИГРА У 1. РАДЊИ, НАПИСАО ПРЕМАРЕЈ, ЗА СРПСКУ ПОЗОРНИЦУ ПРЕРАДИО Ј. ЂОРЂЕВИЋ.

О С О Б Е:

Герик	Ружић.	Артур, адвок. њен заручник.	Лукић.
Џексон, фабричар	Зорић.	Едита, њена собарица	М. Недељковића.
Мара, његова кћи	Л. Маринковића.	Слуга	Божовић.

У четвртак 28. јануара: „ПАРИСКИ КОЧИЈАШ“. Позоришна игра у 5 чинова, с немачког превео М. Х. С.

Поштовани претплатници умољавају се, да би изволели исплатити други а већ сада и трећи део своје претплате или у трговини браће Поповића или у вече на каси.

Улазнице се продају у писарници позоришној (стану матичином) од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после подне, а после на каси.

Поједини бројеви овога листа продају се обдан по 5 н. а. вр. у српској народној задружној штампарији, у позоришној писарници и у вече на каси.

БОЛУЈУ: Н. НЕДЕЉКОВИЋ, Ј. ПОПОВИЋЕВА, Л. и В. ХАЦИЋЕВА, Ђ. СОКОЛОВИЋ.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 9 И ПО САХАТА.